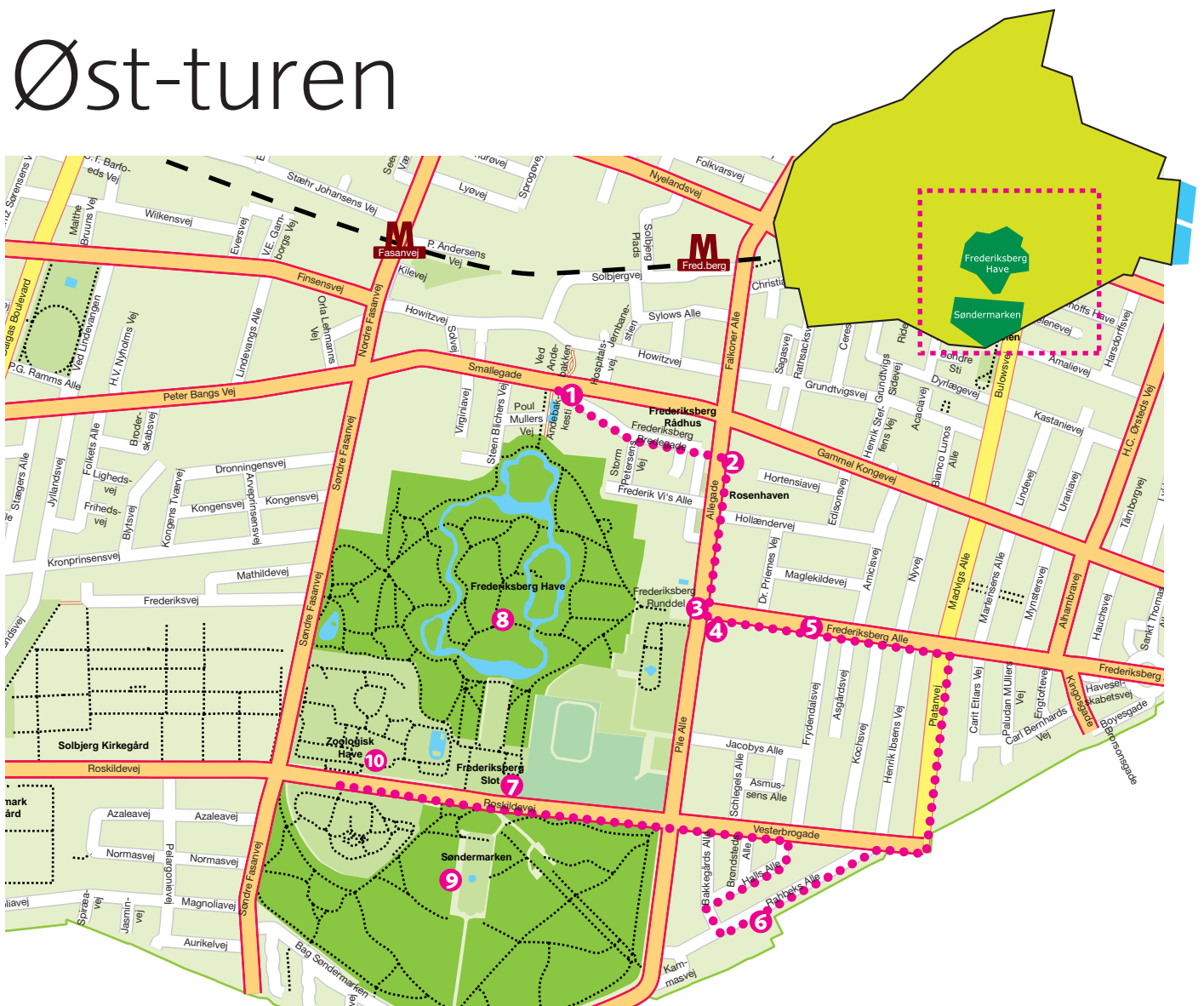

Øst-turen

Vi starter ud for et af Frederiksbergs gamle landsteder **1. Møstings Hus**. Det klassicistiske hus opførtes år 1800 og blev i 1809 overtaget af finansminister Johan Sigismund Møsting. I forbindelse med en udvidelse af Smallegade blev huset nedrevet i 1959 og genopført her på stedet i 1976-78. Lige ud for huset ligger Frederiksberg Bredegade og Andebakkedammen. Omkring den bugtede gade lå landsbyen Solbjerg, og Andebakken var byens gadekær. Solbjerg og den yngre landsby Nyby opstod i middelalderen og havde marker, der dækkede det meste af det nuværende Frederiksberg. Christian IV nedlagde landsbyerne i 1620'erne og lagde markerne og andre arealer under den nyopførte Ladegård, der skulle forsyne Københavns Slot med landbrugsvarer. Bredegade blev dog tilbage, og da Smallegade blev anlagt i 1697, fik gaden sit navn, da den stadig udfyldte den gamle Solbjergs forte (fællesareal).

Møstings Hus

Går vi videre op ad Bredegade kommer vi forbi nr. 13, Hassagers Kollegium, der 1805 blev opført som landsted. Da enken efter præsten Carl Hassager døde i 1897, blev huset omdannet til kollegium for ti studenter.

Over for Bredegade ligger landstedet **2. "Ludvigs Minde"**, som opførtes ca. 1770 for landinspektør J. J. Berner. Vi er nu kommet ud på Allégade. Da det kneb med at få fæstebønderne i Kronens landsbyer i omegnen til at yde det nødvendige hoveri på Ladegården, besluttede Frederik III i 1651 at give gådens marker i fæste til 20 efterkommere af Christian II's hollandske bønder fra Store Magleby på Amager. De rejste landsbyen "Ny Amager" med to parallelle rækker af sammenbyggede gårde let tilbagetrukket fra bygaden Allégade. Selv om bøndernes "Ny Hollænderby", som den også kaldtes, nød særlige privilegier, havde de alligevel trange kår. Den svenske belejring af København i 1658 ødelade både markerne og byen, og som følge af misvækst og en ikke særlig frugtbar jord kom bønderne bagud med de leverancer, som Kronen krævede som afgift for bymarken. Da landsbyen brændte i 1697 var regeringens tålmodighed opbrugt. Markerne blev ført tilbage til Kronen og udlagt som hømark for de kongelige stalde. Gårdene blev genopført, men der var nu kun små havestykker til gårdene. Nye erhverv kom derfor i stedet. Bl.a. håndværkere, slagtere og, på det nærmeste, en smugkro i hvert hus. Det københavnske borgerskab kunne her forfriskes - og kongen så egentlig igennem fingre med denne "trafik". Kendt fra gadens ældste tid er bl.a. Lars Mathiesens "Håbet" i nr. 7 til højre - det er i dag er en del af Lorry-komplekset. Byens ældste restauration "Allégade 10" blev grundlagt i 1780.

Landstedet Ludvigs Minde, 1905

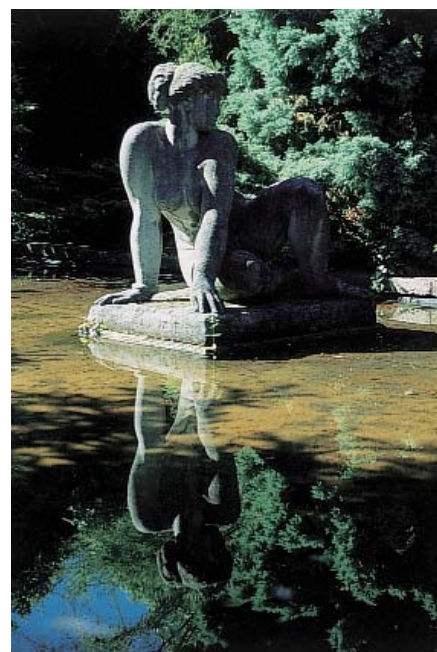
Indgangspartiet til Frederiksberg Have

Vi når nu frem til **3. Frederiksberg Runddel**. Runddelen, som aldrig har været særlig rund, blev anlagt omkring 1670, da dronning Sophie Amalie lod opføre Prinsessernes Gård, dér hvor nu indgangen til Frederiksberg Have er. Den trefløjede lystgård blev senere overladt til kronprins Frederik (IV), og fik navnet Prinsens Gård. Gården nedbrændte i 1753, og kun sidefløjene blev genopført. Mellem disse opsattes det elegante gitter med udsmykkede sandstenspiller ind til haven. Sidefløjen i syd danner i dag rammen om bl.a. Revy- og Morskabsmuseet. Ved Runddelen ligger også et andet museum, nemlig Storm P. Museet, der er indrettet i en bygning (1886), der tidligere har rummet politistation og begravelsesvæsen. Bag disse ligger den fine udstillingsbygning Brøndsalen fra 1880'erne og Haveselskabets Have, som oprindeligt var en del af slotshavens gartnerier.

Haveselskabets Have

Lige over for Storm P Museet ligger **4. Frederiksberg Kirke**. Kirken blev opført i 1734 af Felix Dusart og dens ottekantede form stammer, ligesom arkitekten, fra Holland. På kirkegården kan man tage en vandring i Danmarkshistorien og bl.a. se gravstederne for Adam Oehlenschläger, Kamma og Knud Lyne Rahbek og mange andre kendte danskere. Ved siden af kirken ligger præstegården fra 1825 og menighedshuset fra 1912. Her lå oprindeligt en lang bygning fra 1737, der rummede den ældste præstegård og skolen. Længere nede ad Pile Allés slotsside ligger De Små Haver, der stammer fra 1800-tallet. Tilladelserne til de berømte traktørsteder blev oprindeligt givet til slottets funktionærer, der netop boede i disse småhuse.

Vi er nu på **5. Frederiksberg Allé**, der blev anlagt i 1704 som kongens helt private allé fra Vesterbrogade til Frederiksberg Slot og Have. For at ingen skulle være i tvivl om dette, satte Christian VII i 1785 en port op for enden ved Værnedamsvej. Efterhånden som der blev bygget landsteder langs alléen, fik ejerne af disse dog allernådigst overladt en nøgle til porten. De smukke landsteder, som f.eks. Sans Souci på alléens nordside, blev opført i årene efter 1780, men blev fra omkring år 1900 erstattet af høj bebyggelse. Det samme skete også på sydsiden, hvor der længe var langt mellem husene, indtil der kom gang i vil-labyggeriet omkring 1850. Hurtigt blev Frederiksberg Allé til forlystelsernes allé. Alléen og Sommerlyst tæt ved Allégade var populære udflugtsmål igennem hele 1800-tallet. Det var egentlige forlystelsesetablisser med store parkanlæg, luftgynger og karruseller. På Alléenbergs plads opførtes Den Franske Skole i 1923-24. Skolen blev bombet ved en fejl i forbindelse med Shellhus-bombardementet i marts 1945, hvorved næsten 100 elever og lærere omkom - et mindesmærke er rejst på stedet. Efter bombardementet opførtes i 1948-50 fire syvetages boligblokke. 14 år efter Tivolis grundlæggelse skabte Georg Carstensen i 1857 også Alhambra længere nede ad alléen. Stedet var en vægtig konkurrent til Tivoli, men tolv år senere var pengene væk, og den store park gav plads til boligkvarteret omkring Alhambravej og Hauchsvej. Teatre byder Frederiksberg Allé også på: Betty Nansen Teatret opførtes i 1857 som koncertsalen Odéon, men blev i 1869 ombygget til Frederiksberg Morskabsteater - Betty Nansen ejede teatret fra 1917 til 1943. ABC-Teatret (1948), hvor Stig Lommer satte mange revyer op i 1950-60'erne - teatret forsvandt i 1999 og erstattedes af boligbyggeriet ABC-Huset. Og Aveny-T, der indtil 2001 hed Dr. Dantes Aveny, der tidligere hed Fønix-Teatret (1919) og Aveny-Teatret (1957).

Frederiksberg Allé

Fra alléen fortsætter vi ned ad Platanvej. I 1830 blev der her udlagt gartneri på den gamle landbrugsjord, men i 1866 udstykkedes grundene og vejen blev anlagt og beplantet med plataner. Inden 1880 var vejen bebygget som en rigtig frederiksbergsk villaidyl. I løbet af 1960'erne forsvandt villaerne og blev erstattet af det nuværende betonboligbyggeri. Vi svinger nu lige ud på den frederiksbergske del af Vesterbrogade for at dreje op ad Rahbeks Allé. Alléen indgik oprindeligt sammen med Vesterbrogade og Valby Langgade i den ældgamle landevej mellem København og bispebyen Roskilde. Alléens kendteste ejendom er **6. Bakkehuset**, der har aner tilbage til 1600-tallet, hvor det var et af de tre huse, der anvendtes som bolig for Ladegårdens opsynsmænd og var placeret yderst på marken. Beliggende ved landevejen tjente Bakkehuset senere som gæstgiveri og kro for de vejfarende, men da vejen forlagdes til Roskildevej, var den epoke forbi. I 1802 købte professor Knud

Bakkehuset

Lyne Rahbek Bakkehuset, som han allerede havde benyttet som sommerbolig i flere år. Bakkehuset blev rammen om guldalderens store og små poeter. Her kom Oehlschläger, Heiberg og H.C. Andersen ofte forbi, ikke mindst for at møde professorens smukke og kloge hustru, Kamma Rahbek. I 1855 blev Bakkehuset indrettet til en "helbredelsesanstalt for idiotiske børn", men den egentlige anstalt blev opført ved siden af i 1860. Bakkehuset blev omdannet til et museum i 1925, der ikke alene hædrer mindet om Kamma og Knud Lyne Rahbek, men også hele den litterære kreds omkring Bakkehuset. Vi fortsætter nu op ad Bakkegårds Allé og Halls Allé. Vejene er bebygget med smukke beboelsesejendomme med store og veludstyrede lejligheder fra tiden omkring år 1900. Herfra kommer vi igen ud på Frederiksbergs del af Vesterbrogade, der hed Roskildevej indtil 1872. Først omkring sidste århundredskifte blev den spredte bebyggelse erstattet af de nuværende etagehuse. Mellem Vesterbrogade og Frederiksberg Allé opstod flere villaveje, men meget er forsvundet i dag.

Vi passerer Pile Allé og derefter kommer vi ind på Roskildevej og skal op ad Valby Bakke, som vi her på Frederiksberg kalder Frederiksberg Bakke. Bakken hed

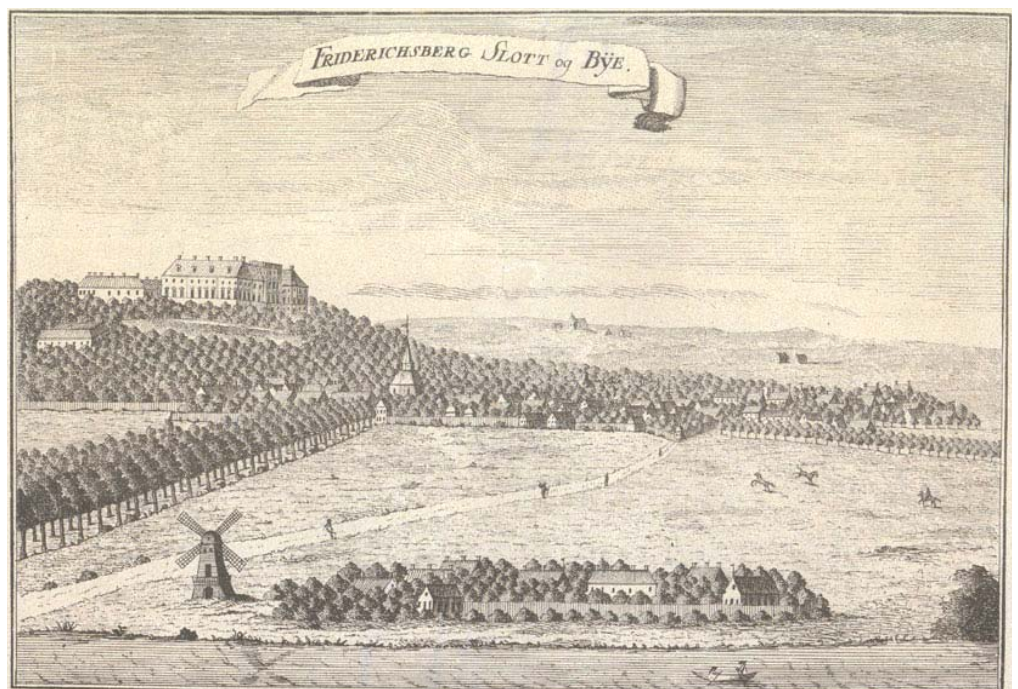
Slotsgården på Frederiksberg Slot, 1764

oprindelig Solbjerget. Navnet er ur gammelt - måske fra bronzealderen - og det er vel ikke usandsynligt, at bønderne for over 3000 år siden samledes på denne kultplads for Solguden. Den nuværende strækning af Roskildevej over Frederiksberg Bakke og videre mod vest anlagdes i 1770'erne. Nede til højre ser vi slottets staldgårde, og her på toppen af bakken troner **7. Frederiksberg Slot**, hvis opførelse falder i flere tempi. Efter dannelsesrejser i Italien var Frederik IV inspireret af den italienske barokstil og opførte 1699-1703 den første del af slottet. Det blev dog allerede 1708-09 udvidet, og efter opførelsen af sidefløjene i 1733-38 fik slottet den nuværende form. Ikke

alle konger har sat lige stor pris på Frederiksberg Slot, men Frederik IV (1699-1730), Christian VI (1730-1746), Christian VII (1766-1808) og navnlig Frederik VI (1808-1839) opholdt sig meget på slottet. I 1869 overlod staten bygningerne til Hærens Officersskole, der stadig bruger slottet. De unge officerselever står i dag for rundvisningerne på slottet. Ved slottets østside kan man nyde den formidable udsigt. Talrige kunstnere har siden slutningen af 1500-tallet taget opstilling her for at gengive synet ud over den østlige del af Frederiksberg og staden København.

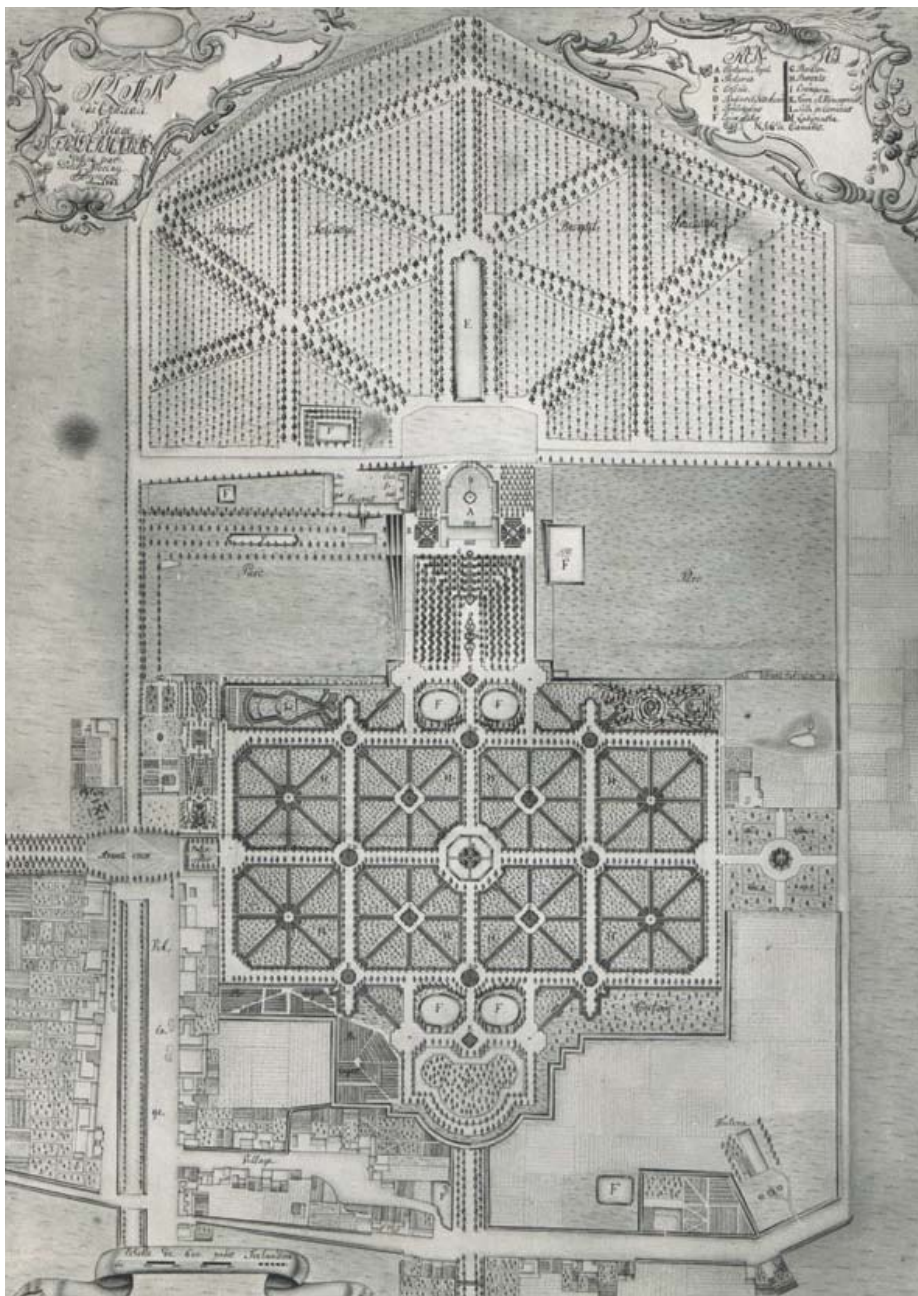
Frederiksberg Slot og by, 1760

Fra slottet kan man fortsætte ind i **8. Frederiksberg Have**, der blev skabt samtidig med det ældste slot. Haven var oprindeligt strengt symmetrisk anlagt, som den stive, franske barok krævede det, men blev omlagt i engelsk, landskabelig stil i årene 1795-1804. Derved opstod haven som den kan ople-

ves i dag med slyngede stier, kanalerne, de små øer, en mere tæt bevoksning og de spændende og tidstypiske romantiske småhuse som f.eks. Det Kinesiske Lysthus (1801) og Apistemplet (1802-1804). Den langt ældre Fasangård tæt ved Søndre Fasanvej opførtes i 1723-24 i forbindelse med havens fasaneri. Gården ombyggedes 1828 og var bl.a. Adam Oehlenschlägers sommerbolig 1842-50.

På den modsatte side af Roskildevej ligger slottets anden have **9. Søndermarken**, der blev omlagt i engelsk stil i årene 1785-88. Resterne af den oprindelige franske barokhave ses dog stadig tydeligt i de tre hovedstier, der på det nærmeste stråler ud fra slottets porthus. Også i Søndermarken blev der opført forskellige småbygninger, hvoraf dog kun Det Norske Hus og Kildegrotten stadig eksisterer. Under den store plæne nærmest slottet skjuler sig et vandreservoir anlagt i 1860 i forbindelse med Københavns vandværk, der lå ved Søndermarken. Reservoiret bruges i dag til skiftende, underjordiske kunststillinger. Der er adgang til Cisternerne fra plænen.

Frederiksberg Have og Søndermarken som barokhave, 1741

Søndermarken og Frederiksberg Have nu omlagt i engelsk landskabelig stil, 1814

Efter et besøg i slotshaverne passerer vi på Roskildevej både til højre og venstre **10. Zoologisk Have** med det markante ZOO-tårn fra 1905. Haven startede i det små i 1858, da ornitologen Niels Kjærbølling fik overdraget Prinsesse Vilhelmines Have tæt ved slottet. Senere er haven vokset ved flere udvidelser, bl.a. ligger en del af Zoo i Søndermarken. Ved krydset Roskildevej/Søndre Fasanvej forlader vi det ældste Frederiksberg. Søndre Fasanvejs første del anlagdes godt nok allerede 1682 som forbindelsesvej til fasaneriet bag Frederiksberg Have, men blev først forlænget og bebygget næsten 200 år efter. Roskildevej blev på det første stykke mod vest præget af spredt bolig- og erhvervsbyggeri og af de store kirkegårde, men hele denne udvikling begyndte først i den sidste del af 1800-tallet, og på den anden side af jernbanen bredte gartnerier og det åbne land sig langs Roskildevej langt op i det 20. århundrede.

Zoologisk Haves nye hovedindgang

Hvis du vil vide mere om byens nyere historie skal du blot gå frem til Rådhuset og følge Vest-turen.

Udsigt fra Frederiksberg Bakke, 1842

